

Vraag	Antwoord	Scores

Door de tijd heen

1 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

2, 5, 1, 3, 6, 4

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder complete en foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Vroegmoderne tijd

2 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- In de zestiende eeuw vindt 'het begin van een nieuwe wetenschappelijke belangstelling' plaats 1
- waardoor Erasmus positief is omdat Manutius zorgt voor omvangrijk bronmateriaal / zorgt voor bronmateriaal zonder fouten 1
- In de zestiende eeuw vindt 'de hernieuwde oriëntatie op het erfgoed van de Klassieke Oudheid' plaats 1
- waardoor Erasmus positief is omdat Manutius werken van klassieke auteurs toegankelijk maakt / werk publiceert van auteurs die in de Oudheid / in het Latijn / Grieks schreven 1

Opmerking

Alleen als een juist kenmerkend aspect wordt genoemd, wordt 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verklaring voor een positief oordeel van Erasmus.

Vraag	Antwoord	Scores
3	maximumscore 2 Voorbeeld van een juist antwoord is: • Hertog George van Saksen wilde met dit gebod de reformatie een halt toeroepen / het katholieke geloof beschermen (omdat lutherse / protestantse geschriften in het Duits verschenen) • Juist het drukken van lutherse / protestantse geschriften droeg bij aan de snelle verspreiding van de reformatie / door het verbod op drukken van deze geschriften konden de ideeën van de reformatie minder snel worden verspreid	1 1
4	maximumscore 4 Voorbeeld van een juist antwoord is: • Bartjens sluit aan op de actualiteit dat er gevechten tegen Spaanse troepen plaatsvinden / dat Nederlandse steden worden belegerd • wat past bij 'het conflict in de Nederlanden dat resulteerde in de stichting van een Nederlandse staat' • Bartjens sluit aan op de actualiteit dat er veel overzeese handel plaatsvindt / dat de overzeese handel groeit (waarvoor steeds meer schepen nodig zijn) • wat past bij 'de wereldwijde handelscontacten, handelskapitalisme en het begin van een wereldeconomie' / bij 'de economische bloei van de Republiek'	1 1 1 1
<i>Opmerking</i> <i>Alleen als een juiste actualiteit wordt genoemd, wordt aan een daarbij passend juist kenmerkend aspect 1 scorepunt toegekend.</i>		
5	maximumscore 2 Voorbeeld van een juist antwoord is: bij 1: • Dit besluit waarmee Jacobus II zijn machtspositie verstevigde / zijn macht over de koloniën vastlegde, paste bij 'het streven van vorsten naar absolute macht' bij 2: • Dit besluit leidde tot een opstand omdat de puriteinen naar Noord-Amerika waren geëmigreerd om daar hun geloof vrij uit te oefenen / een nieuwe samenleving te beginnen	1 1
6	maximumscore 2 Uit het antwoord moet blijken dat in het noordoosten van Noord-Amerika vestigingskoloniën werden gesticht / de groeiende groep kolonisten land opeiste voor landbouw, waardoor de Oneida-stam steeds minder leefruimte kreeg / kolonisten de jachtgebieden van de Oneida-stam in gebruik namen.	

Vraag	Antwoord	Scores

7 maximumscore 4

Kern van een juist antwoord is:

- Je kunt met de taak van Reichard **wel** het onderdeel illustreren over 'de uitbouw van de Europese overheersing, met name in de vorm van de plantagekoloniën', omdat Reichard ervoor moet zorgen dat de slaafgemaakten op een Nederlandse suikerplantage in Zuid-Amerika aan het werk blijven / dat de Nederlandse plantage in bedrijf blijft 2
- Je kunt met de brief **niet** het onderdeel illustreren over 'de opkomst van het abolitionisme', omdat Reichard slavernij in stand helpt te houden / uit de brief van Reichard geen afkeuring blijkt van slavernij / omdat medische verzorging van de slaafgemaakten geen verzet tegen slavenhandel / slavernij oproept 2

Opmerking

Voor alleen het noemen van een juist deel van je onderzoek zonder passende uitleg over de taak van Reichard, wordt geen scorepunt toegekend.

Moderne tijd

8 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

6, 3, 4, 1, 5, 2

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder complete en foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

9 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De industriële revolutie veroorzaakt groei van de steden (wat leidt tot nieuwe sociale klassen / tot sociale veranderingen), waarbij het voorstel past om dunbevolkte districten op te heffen / om de vrijgekomen zetels bij stedelijke gebieden onder te brengen 1
- Er is sprake van voortschrijdende democratisering omdat meer burgers kiesrecht krijgen / worden betrokken bij de politiek, wat past bij het voorstel om huiseigenaren met een bepaald inkomen kiesrecht te geven / omdat de intentie is dat vrijgekomen zetels niet in handen van een kleine groep rijken / grootgrondbezitters vallen 1

Opmerking

Alleen voor het noemen van een juiste combinatie van een voorstel en een daarbij passend argument, wordt 1 scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores

10 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat:

- de plannen tot uitvoering kwamen in de Reform Bill / Reform Act 1
- de industriële ondernemers meer politieke invloed kregen (omdat de stedelijke gebieden meer vertegenwoordigd werden in het Lagerhuis) / de landadel minder invloed kreeg (door het verdwijnen van kiesdistricten met weinig of geen inwoners) 1

11 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Het artikel doet verslag van de opstand van Indiase soldaten (in 1857) 1
- waarna de Britten India onder direct bestuur stelden (en niet langer gebruikmaakten van inheemse leiders) 1
- Dit artikel ondersteunt de beleidsverandering met de afwijzing van de moord op Britse vrouwen en kinderen / door Indiërs af te schilderen als onmenselijke moordenaars, om zo de lezers ervan te overtuigen dat een Brits bestuur noodzakelijk is om de Britse belangen te beschermen / om chaos te voorkomen 2

Opmerking

Alleen als bij het antwoord op de derde deelvraag wordt ingegaan op de inhoud van het artikel, worden scorepunten toegekend.

12 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Jones Barker onderbouwt het Britse imperialisme door (twee van de volgende):

- met het overhandigen van de bijbel weer te geven dat het Britse imperialisme het christendom / de westerse beschaving in Afrika verspreidt
- met het verschil tussen de staande Victoria en de knielende Afrikaanse vorst / met de titel *Het geheim van Englands grootheid* weer te geven dat de Britse vorstin superieur is
- met het knielen van de Afrikaanse vorst weer te geven dat landen zich aan het Britse gezag onderwerpen

per combinatie van een juiste onderbouwing en een hierbij passende verwijzing naar de bron 2

Opmerking

Voor een verwijzing naar het schilderij zonder een juist voorbeeld van onderbouwing van het imperialisme, wordt geen scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores

13 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De Swadeshi-beweging werd opgericht omdat de Britse import van textiel concurreerde met de Indiase huisnijverheid / omdat India afzetmarkt werd voor Britse producten (wat de beweging wilde tegengaan met de oproep zelf te weven) 1

De Britse kranten waren negatief over de beweging omdat:

- het wegvallen van India als afzetmarkt een economische crisis in Groot-Brittannië zou veroorzaken / de groei van de Britse industrie zou schaden 1
- de Britten vreesden dat zij de macht over India (deels) zouden verliezen als Indiërs zich gingen inzetten voor minder Britse invloed 1

14 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Door aan te geven dat het leger zijn plicht zal blijven doen / niet in opstand zal komen, maakt de legerleiding het uitroepen van de Republiek van Weimar / het beëindigen van het keizerrijk mogelijk 1
- Met het bericht kan de kritiek worden onderbouwd dat de regering van Weimar verantwoordelijk is voor de Duitse capitulatie / kan de dolkstootlegende worden ondersteund 1
- omdat uit het bericht blijkt dat het Duitse leger niet is verslagen op Duits grondgebied / de legerleiding het leger onder controle heeft / het leger nog functioneert / nog in actie is 1

Opmerking

Alleen als in het antwoord bij de tweede deelvraag een juist voorbeeld van kritiek van de conservatieve elite wordt genoemd, wordt 1 scorepunt toegekend aan een passende verwijzing naar de bron.

15 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De gevangene was rechteloos / werd (met geweld) onderdrukt / werd vrijheid van denken ontnomen / werd gestraft voor een afwijkende politieke mening, wat paste bij een totalitaire staat 1
- De gevangene werd (hardhandig) gedwongen 'Heil Hitler' te zeggen / zich te onderwerpen aan het nationaalsocialisme, wat bijdroeg aan het creëren van een *Volksgemeinschaft* 1

Opmerking

Alleen als in het antwoord een kenmerk van (bij 1) een totalitaire staat en (bij 2) het creëren van de Volksgemeinschaft wordt gekoppeld aan de behandeling van de gevangene, wordt telkens 1 scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores

16 maximumscore 3

Kern van een juist antwoord is:

- Zowel in 1919 als in 1938 probeert de Britse regering de Duitse dreiging weg te nemen / de (langdurige) vrede met Duitsland te garanderen 1
- Door te zeggen dat het Verdrag van Versailles (een van de volgende): 1
 - geen wondermiddel is
 - tot grote problemen heeft geleid
 - geen goed verdrag is
- reageert Boothby op het Britse regeringsbeleid van appeasement / van onderhandelen over Duitse eisen (terwijl in 1919 Duitsland wordt buitengesloten tijdens de onderhandelingen) 1

Opmerking

Alleen als het antwoord op de tweede deelvraag een juiste verandering van Brits beleid bevat, wordt 1 scorepunt toegekend aan een passende verwijzing naar de bron.

17 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Met deze foto kun je illustreren dat:

- de Duitse infrastructuur verwoest is (wat past bij economische ontwrichting) 1
- Duitse burgers op de vlucht slaan / er veel *Heimatvertriebenen* zijn (wat past bij sociale / morele ontwrichting) 1

Vraag	Antwoord	Scores

18 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Brandt brengt (als voorlichter van het KNIL) de boodschap over dat het Nederlandse ingrijpen legitiem is / de beste optie is voor Indonesië / noodzakelijk is, omdat de opstandelingen niet het beste voor hebben met het land / omdat de opstandelingen voortkomen uit de Japanse vijandelijke bezetting 1
- door te schrijven dat opstandige Indonesiërs (een van de volgende): 1
 - opgevoed zijn met blankenhaat
 - geïndoctrineerd zijn door de Japanners
 - losgebroke horden zijn
 - uit dom wanbegrip de Nederlandse steun weigeren
 - gedreven worden door fanatici
- Door in te grijpen wilde de Nederlandse regering 'verzet tegen het West-Europese imperialisme' / 'de dekolonisatie die een einde maakt aan de westerse hegemonie' tegengaan 1

Opmerking

Alleen als bij de eerste deelvraag een juiste boodschap van Brandt wordt weergegeven, wordt 1 scorepunt toegekend aan een passende verwijzing naar de bron.

19 maximumscore 2

De juiste combinaties zijn:

a - 1; b - 5; c - 4; d - 2

- indien vier combinaties juist 2
- indien drie combinaties juist 1
- indien minder dan drie combinaties juist 0

20 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Het lidmaatschap van de NAVO paste bij het loslaten van de vooroorlogse neutraliteitspolitiek (of een juiste omschrijving hiervan), omdat door dit lidmaatschap Nederland openlijk de kant koos van / zich moest inzetten voor het westers bondgenootschap 2
- Nederland dacht niet in staat te zijn zich te beschermen tegen het communisme / voelde zich door de Koude Oorlog bedreigd (waardoor zij lid werd van een defensief bondgenootschap) / wilde de Marshallhulp niet mislopen (waardoor de invloed van de Verenigde Staten toenam) 1

Vraag	Antwoord	Scores

21 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De redactie geeft het communistische standpunt weer dat de opstand is gebruikt door / is aangewakkerd door kapitalistische / westerse onruststokers / dat het Westen eropuit is de DDR-regering ten val te brengen (wat past bij het communistische vijandbeeld van het Westen tijdens de Koude Oorlog) 1
- door te schrijven dat (een van de volgende): 1
 - spionage- en sabotage-organisaties in het Westen proberen Oost-Duitse arbeiders aan te zetten tot demonstraties
 - mannen uit West-Berlijn zich aansluiten bij de demonstranten
 - agenten uit West-Berlijn proberen de arbeiders over te halen om naar het Westen te marcheren
- De economische malaise van de DDR wordt veroorzaakt door de slecht functionerende planeconomie van de DDR / door de herstelbetalingen aan de Sovjet-Unie / door het afwijzen van Marshallhulp 1

Opmerking

Alleen als een antwoord bij de eerste deelvraag een juist communistisch standpunt bevat, wordt 1 scorepunt toegekend aan een passende verwijzing naar de bron.

22 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Het beeld dat de Oost-Duitse arbeiders niet zijn over te halen om zich tegen de DDR te keren / rustig terugkeren naar hun werk wordt genuanceerd door het uitbreiden van de bevoegdheden van de *Staatssicherheitsdienst*, (die de Oost-Duitse burgers controleert / die tegenstanders van het regime uitschakelt) omdat hieruit kan worden opgemaakt dat de regering er rekening mee houdt dat sommige arbeiders zich blijven verzetten / zich toch laten beïnvloeden door het Westen / het kapitalisme.

Opmerking

Alleen als in het antwoord een juist beeld van de Oost-Duitse arbeiders wordt genoemd in combinatie met een daarbij passende nuancering, worden scorepunten toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores

23 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

De BRD erkende op dat moment de DDR niet als zelfstandige staat, zodat vermeden moest worden dat de spelers openlijk zouden moeten luisteren naar het volkslied / moesten kijken naar het hijsen van de vlag van de DDR omdat dit gezien zou kunnen worden als teken van erkenning.

Opmerking

Alleen als uit het antwoord blijkt dat moet worden voorkomen dat de DDR een teken van erkenning krijgt, worden scorepunten toegekend.

24 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat met dit bericht een tekort aan brandstof moest worden voorkomen dat dreigde omdat in 1973 de oliecrisis plaatsvond / in 1973 de import van olie naar Nederland onder druk stond.

Opmerking

Alleen als in het antwoord een juist verband wordt gelegd tussen de oliecrisis en het doel van dit bericht, worden scorepunten toegekend.

25 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Door (een van de volgende): 1
 - de titel *Regering (krijg de toring)*
 - het benoemen van regeringsbeleid als lulkoek
- verwoordt B.G.K. het standpunt dat ze zich verzetten tegen de autoriteiten, wat overeenkomt met het standpunt van de provo's 1
- Door te zingen dat (een van de volgende): 1
 - stemmen niet helpt
 - je je moet neerleggen bij wat de meeste mensen zeggen
 - je met harde hand wordt bekeerd
- verwoordt B.G.K. het standpunt dat ze weinig vertrouwen hebben in de democratie / in de toekomst (wat verschilt van de provo's die meer inspraak wilden / ervan uitgingen dat ze de wereld konden verbeteren) 1

Opmerking

Alleen als (bij de eerste deelvraag) een juiste overeenkomst en (bij de tweede deelvraag) een juist verschil tussen de standpunten van de provo's en de punkbeweging wordt genoemd, wordt telkens 1 scorepunt toegekend aan een passende verwijzing naar de bron.

Vraag	Antwoord	Scores

26 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- Door het afbeelden (een van de volgende): 1
 - van een Fransman en Nederlandse vrouw die hun regeringsleiders schoppen
 - dat het spandoek met 'Europapolitiek' alleen door de leiders wordt vastgehouden
- geeft Schneider de mening weer dat er sprake is van een kloof / polarisatie in de verhouding tussen burger en politiek / dat de bevolkingen van Frankrijk en Nederland de Europapolitiek van hun regeringsleiders niet steunen 1

Opmerking

Alleen als een juiste oorzaak van de problemen bij de Europese samenwerking wordt genoemd, wordt 1 scorepunt toegekend aan een passende verwijzing naar de bron.

27 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

bij 1:

- Een Oegandese familie die een bestaan opbouwt in Nederland past bij 'de ontwikkeling van een pluriforme en multiculturele samenleving' 1

bij 2:

- Het steunen van een homoseksuele tante (die openlijk uitkomt voor haar geaardheid) past bij 'de ingrijpende sociaal-culturele veranderingsprocessen vanaf de jaren zestig' 1

Opmerkingen

- *Als bij de eerste deelvraag 'de dekolonisatie die een eind maakte aan de westerse hegemonie in de wereld' wordt geantwoord, wordt geen scorepunt toegekend (omdat dit in 2016 niet meer plaatsvond).*
- *Als een kenmerkend aspect twee keer genoemd wordt, wordt alleen bij de eerste vermelding 1 scorepunt toegekend.*

6 Bronvermeldingen

- bron 1 Ad de Visser, *Uit eerste hand, de Renaissance*, Eindhoven 2006, pag. 59-60
- bron 2 http://www.dbnl.org/tekst/bart001cijf02_01/bart001cijf02_01_0003.php
- bron 3 Erik van der Doe, Perry Moree, Dirk Tang (red), *De smeebede van een oude slavin en andere verhalen uit de West*, Zutphen 2009, pag. 89-90
- bron 4 <https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1831/mar/01/ministerial-plan-of-parliamentary-reform>
- bron 5 *Journal of Historical Geography*, 26, 3 (2000), p. 408 *Embodying war: British women and domestic defilement in Indian 'Mutiny', 1857-8* by Alison Blunt
- bron 6 Fintan Cullen, 'Union and display in nineteenth-century Ireland' in: Dana Arnold ed., *Cultural identities and the aesthetics of Britishness* (Manchester en New York 2004) pag. 111-133, aldaar pag. 123-126
- bron 7 F.A. Krummacher en A. Wucher, *Die Weimarer Republik, Ihre Geschichte in Texten, Bildern und Dokumenten*, Wiesbaden 1965, pag. 55
- bron 8 <https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1938/feb/22/foreign-affairs>
- bron 9 <https://www.theguardian.com/books/2019/aug/18/the-unsettling-of-europe-great-migration-peter-gatrell-review-immigration>
- bron 10 Gert Oostindie, *Soldaat in Indonesië 1945-1950. Getuigenissen van een oorlog aan de verkeerde kant van de geschiedenis*, Amsterdam 2016, pag. 94
- bron 11 <http://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010369146:mpeg21:a0010>
- bron 12 <http://www.muziekencyclopedie.nl/action/entry/B.G.K.>
- bron 13 https://www.cvce.eu/en/obj/cartoon_by_schneider_on_the_french_and_dutch_no_in_the_referendum_on_the_constitutional_treaty_2005-en-8c826226-f335-496c-a6d2-4750bc5445e2.html